

## MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ DIN FOSTUL JUDEȚ RÂMNICU SĂRAT\*

Valeriu NICOLESCU

Râmnicu Sărat păstrează o serie de monumente istorice și de arhitectură între care se detașează Ansamblul monumental „Adormirea Maicii Domnului”, cu fostele chilii unde în prezent este sediul muzeului municipal cu Casa Domnească, care a fost restaurată după 1990, folosită ca muzeu începând cu anul 2006.

Realizat între anii 1895-1898, Palatul Administrativ și de Justiție unde funcționează astăzi primăria municipiului a fost construit de către antreprenorul C. Keller (prefectul județului era G.Sion), lucrările fiind supravegheate de conducătorul Serviciului Tehnic al primăriei, ing. A. Bernstein. Planurile au fost realizate de către arhitectul Filip Xenopol care însă a decedat la scurt timp de la începerea lucrărilor de construcție, noul arhitect fiind Constantin Băicoianu, conform autorizării transmise de Ministerul de Interne. Amplasamentul terenului a fost stabilit într-o ședință a consiliului comunal din anul 1894. În 1897 a fost elaborat și un Regulament pentru organizarea și funcționarea serviciilor din acest imobil. În noul edificiu urma să funcționeze primăria și judecătoria locală de pace. În anul 1900 s-a prevăzut și construirea unui local pentru judecătoria. În 1901, s-a contractat un împrumut de 489.000 lei pentru conversiunea împrumutului din 1895, folosit pentru construirea Palatului Administrativ și de Justiție. Alți 120.000 lei au fost împrumutați în 1910 pentru construirea unui pod peste râul Buzău, 50.000 lei, în 1911, pentru localul judecătoriei și 50.000 lei, tot în 1911, pentru cazarma Regimentului 3 Obuziere.

Fosta mănăstire din cadrul actualului Complex brâncovenesc a devenit proprietatea comunei potrivit decretului 372/1873, publicată în Monitorul Oficial nr. 44/1873. În 1875 se execută primele lucrări de amenajare, corpul principal fiind destinat spre a fi folosit de către judecătoria și poliție. În 1911

---

\* Selecție din volumul „Un colț de țară românească – județul Slam Râmnic”, Râmnicu Sărat, Editura Rafet, 2008.

aici funcționau primăria, poliția, cele două judecătoria (urbană și rurală) și percepția.

Legătura cu gara se făcea prin strada care a fost deschisă între 1895-1898, pentru realizarea acestei lucrări edilitare expropriindu-se, printr-o decizie din 1 decembrie 1894 a Tribunalului Râmnicu Sărat, proprietățile a 49 de locuitori, urmate de alte terenuri ale încă 30 de locuitori. În 1899, Sandală Martin Hartam, reclama că nu i s-a achitat suma convenită ca despăgubire pentru casa sa, expropriată pentru lărgirea noului bulevard. A fost pavat în 1898 cu fonduri din împrumutul de 1.500.000 lei efectuat de primărie pentru rezolvarea unor probleme edilitare. La 28 ianuarie 1895 a fost executat terasamentul pentru accesul la clădirea noii gări, lucrare realizată de către antreprenorul Pavel Simon. Construcția noului local al gării s-a făcut între 1 decembrie 1896 și 3 ianuarie 1898 când s-a inaugurat. N. Mihăilescu a fost arhitectul care a întocmit planurile, iar G. Cerfeda, antreprenorul care a executat construcția. Compartimentarea s-a realizat de către ing. șef secție, I. Pâslă și ing. Constantin Răileanu. Noua clădire s-a realizat în timpul când ministru de Finanțe a fost Menelas Ghermani, politician de origine râmniceană. Supravegherea lucrărilor noii variante a liniilor ferate a fost asigurată de către viitorul prim-ministru, inginerul Ionel Brătianu. Prima gară a fost construită în 1881 după planurile celebrului arhitect Anghel Saligny, dar considerându-se prea departe de oraș prin adresa din 21 ianuarie 1895, Ministerul Lucrărilor Publice a aprobat planurile de construire a noii gări. Iar la 26 ianuarie, Direcția Administrației Județene și Comunale din Ministerul de Interne a comunicat aprobarea împrumutului de 1.082.000 lei necesar pentru plata terenurilor expropriate pentru construcția gării celei noi.

În același perimetru s-au ridicat, între 1898-1899, pe un teren cedat în 1890, construcțiile temutului penitenciar, cu regim foarte sever, unde au fost închiși țărani arestați pentru participarea la răscoala din 1907, adversarii politici ai regimului, între care și mai mulți legionari în frunte cu șeful lor, Corneliu Zelea-Codreanu, iar după 1944, toți cei socotiți periculoși pentru regimul comunist. Aici și-a găsit moartea Ion Mihalache și a suferit pentru convingerile sale, susținute cu fermitate și consecvență, Corneliu Coposu. Iată pentru ce țărăniștii râmniceni au propus și fac eforturi pentru transformarea acestei clădiri în muzeu al martirajului intelectualității românești.

În 1881, comuna urbană Râmnicu Sărat s-a împrumutat cu 80.000 franc pentru a realiza construcția imobilului școlii de fete și alte lucrări edilitare. În 1886, cedează un teren pentru construirea unui spital județean, iar în 1888, un alt teren, din moșia Jideni, pentru construcția unor grajduri necesare regimentului din localitate, în 1889 fiind adoptat Regulamentul pentru clădiri, împrejmuiri și alinieri de străzi. În anul 1891, Consiliul General al județului a cedat primăriei un teren pentru construirea localului Gimnaziului „V.

Boerescu”, pe care aceasta, la rândul ei, îl va transmite Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Un rol important în realizarea unor proiecte edilitare l-a avut și Hristache Panaitescu fost inginer șef al județului, născut la 30 ianuarie 1851 la Râmnicu Sărat. Absolvent al Seminarului Central și al Școlii de Poduri și Șosele din București, obține în 1885 titlul de inginer și după câteva stagii în alte localități este angajat inginer ordinar clasa I al județului. Pentru activitatea și meritele sale a fost decorat cu ordinul *Coroana României* în grad de ofițer și Medalia jubiliară Carol I.

Ca biserici mai importante amintim **Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”**, zidită între anii 1691 - 1697 de către Constantin Brâncoveanu și unchiul său, Mihail Cantacuzino; **biserica „Piatra”** sau **„Domnească”**, zidită în 1474 de către Ștefan cel Mare, refăcută în 1704 de Constantin Brâncoveanu *de la ferestri în sus*; reparată la mijlocul secolului XVIII; demolată în 1898 – pe fundația ei s-a construit în 1907, de către arhitectul C.G.Vernesco, actuala biserică „Cuvioasa Parascheva”; **biserica Robeasca** (Asănăcheasca) cu hramul „Nașterea Sfintei Fecioare, ridicată în 1781-1784 de către fostul mare pitar Asanache Nicolescu și soția sa, Maria (document 24 septembrie 1781 și document de închinare la Sf. Mormânt - 7 martie 1784) – reparată în 1814 de șerदारul Asanache Robescu și apoi în 1864 și 1884. Este menționată cu numele „Asănăchioaia” într-un document din 12 mai 1852. Dintr-un document din 24 septembrie 1781 reiese că fostul mare pitar Asanache Neculescu, fiul lui Iordache Neculescu și soția sa, Maria, fiica lui Ioniță Chiric au hotărât să construiască o bisericuță în Râmnic, în curtea caselor lor, metoh al Sf. Mormânt, spre pomenirea părinților. Ca venituri urma să primească *casele de piatră*, grajdul, grădina, moara, cârciumi, 7 prăvălii, 40 pogoane cu vie în Dealul Jidenilor, cu cramă și case, 50 pogoane loc sterp, 60 stânjeni moșie la Jideni, 3000 stânjeni la Costeni, comuna Cochirleanca, județul Buzău, cu podul umblător de peste apa Buzăului, 5 locuri de prăvălii la Galați, țigani, vite și stupi. Se preciza că în cazul în care nu vor putea ridica biserica să lase 1000 de taleri în contul construcției; **biserica Bagdat**, cu hramul „Sf. Dumitru”, „Sf. Toma” și „Nașterea Născătoarei de Dumnezeu, Sf. Maria” (fost metoh al schitului Poiana Mărului), zidită în 1707- 1708 de Dumitrașcu Bagdat (alte surse indică eronat anul 1753; se pare că văleatul 7216 a fost citit 7261), zugrăvită în 1853; reparată și refăcută în 1870 – 1871 de Toma Bagdat când s-a pictat de către Gheorghe Tattarescu. Pictura a fost refăcută și în anul 1928. La expoziția națională *2000 de ani de creștinism* au fost expuse și 12 icoane realizate de Tattarescu, tot el fiind și autorul unui iconostas lucrat în foiță de aur; **biserica Câța** cu hramul „Sfinții Voievozi Mihail și Gavril”, construită de slugerul Iordache Nicolescu la 1765; arsă în 1821; reparată și zugrăvită de vornicul Constantin Neculescu-Câța; reparată în 1891 și 1921 (se întreține din

venitul moșiei Mărăcinii Grecului, comuna Obidiți, lăsată prin testament pentru acest scop; **biserica „Sf. Nicolae”** și **„Izvorul Tămăduirii”**, refăcută în 1858 și 1876; **biserica „Sf. Ion”** și **„Sfinții Trei Ierarhi”**, zidită în 1842-1843, reclădită în 1873, reparată în 1877 – 1878 și 1903; **biserica „Sf. Apostoli”** și **„Sf. Voievozi”**, ridicată în 1866-1867, de preotul Isofache și enoriași – reparată de V. Gherghescu în 1902. Sinagoga a fost ridicată în anii 1921 - 1922.

Dintre aceste ctitorii, despre biserica ridicată de Ștefan cel Mare aflăm din pisană din 1704 care se păstrează și astăzi la biserica „Cuvioasa Parascheva” ce glăsuiește astfel: *„Această sfântă și dumnezească biserică a căruia iaste hramul „Sfânta Prapadomni Parascheva” fosta-u făcută de Ștefan Vodă cel Bun den Moldova. Și trecând mulți ani s-au stricat și în zilele lui Io Constantin Basarab Brâncoveanu voevod, s-au îndemnat vecinătatea și-au ajutat cine cu ce s-au îndurat și au refăcut den ferestri în sus și s-au și făcut slon, căci n-au fost, fiind ispravnic Dumitrașco Bagdat vel agă și el, cu a sa cheltuială, s-au îndemnat de a o au învelit și i-au făcut și stâlpii ușilor. Și o au și pardosit pentru a tuturor veșnică pomenire. Septembrie, leat 7212(1704)”*. Este amintită ca biserica domnească în documente din 8 martie 1642, 12 august 1657, 2 ianuarie 1666, 1 iunie 1695. Potrivit unui document din 28 aprilie 1775, reiese că a mai fost reparată și din inițiativa lui Constantin Racoviță. Istoricul Grigore Tocilescu și arhitectul Nicolae Gabrielescu au efectuat cercetări și au întocmit în 1896 un raport de expertiză cu propunerea de a fi dărâmată și reconstruită datorită stării în care se găsea și faptului că *nu se mai păstra nici un element de interes arhitectonic și istoric*. Ca urmare, autoritățile au luat în discuție în 1894 și 1897 și au dispus în 1898 dărâmarea, și apoi reconstruirea actualei biserici cu hramul „Cuvioasa Parascheva”, lucrare realizată în 1907 după planurile arhitectului Nicolae Gabrielescu de către arhitectul C. G. Vernesco, decedat în timpul lucrărilor. În timp, a suferit modificări ca urmare a unor lucrări de consolidare, reparații, singurul element care se păstrează din vechea construcție fiind pisană. A funcționat multă vreme ca biserică Catedrală.

Despre vechea ctitorie a marelui voievod al Moldovei se crede că a fost ridicată din piatră, dovadă că s-a păstrat denumirea de „Piatra” sau „Domnească” și că respecta planul simplu al bisericilor tipic moldovenești din vremea lui Ștefan cel Mare – corp lung, dreptunghiular, terminat cu o mică absidă la răsărit, pentru altar. Exteriorul era simplu, fără profil și cornișe, iar interiorul era compartimentat conform tradiției – pronaos, naos și altar. Pronaosul, cu intrarea în ax, era pătrat; naosul, despărțit de pronaos printr-un zid cu o ușă în ax era dreptunghiular, iar altarul era o simplă absidă. Fiecare dintre acestea avea câte două ferestre înguste, una spre nord și alta spre sud. A fost ridicată după campania militară din 1473 împotriva lui Radu cel Frumos și bătălia de la locul numit *Cursul apei*.

Domnitorul Constantin Brâncoveanu, cel care ne-a lăsat una din cele mai mari și mai însemnate moșteniri culturale, intenționând să consolideze hotarul dinspre răsărit al Munteniei a ridicat un **ansamblu (mănăstire – casă domnească)** înconjurat de ziduri puternice. Pentru a se întreține, ctitorii au înzestrat-o cu sate, moșii, mori, prăvălii, case, hanuri, venitul ocnelor de la Teișani și alte bunuri. Cert este că istoria medievală a Râmnicului a fost marcată de acest așezământ religios, mai ales în privința culturii și civilizației locale.

Potrivit unui hrisov din 1700, două părți din veniturile mănăstirii trebuia să fie trimise la mănăstirea de la muntele Sinai, restul urmând să se folosească pentru trebuințele comunității monahale. Se mai cerea ca la praznicul hramului toți cei prezenți să fie hrăniți, *ori pământean ori străin*, iar în cazul în care acestea nu se respectau, urmașii ctitorilor să ia măsuri în consecință. Referitor la proprietățile mănăstirii, un document din 1845 face trimitere la venitul moșiilor Herăști, Fântâna Turcului, Bărăști, Domireasca și Orzăneasca.

Investigațiile făcute de către arheologul medievist Emil Lupu au stabilit că această construcție a fost ridicată pe ruine datând din secolele XVI – XVII, opinându-se că tipologia incintei, cu turnuri de colț, este mult mai veche, asemănătoare cu aceea folosită de meșterii din vremea lui Matei Basarab. Totodată, pe lângă nivele stratigrafice aparținând culturilor Boian și Sântana de Mureș – Cerneahov, a fost relevat și un nivel de locuire de la sfârșitul secolului al XV-lea. S-a recoltat material ceramic din secolele XIV-XV, ceea ce presupune că la acea dată, ce poate fi considerată ca faza de început a târgului Râmnic, zona era locuită. De asemenea, cercetările au stabilit că și biserica a fost ridicată pe fundația unei biserici de lemn cu hramul „Sfintei Mucenițe Ecaterina”.

Textul din cronica lui Radu Greceanu este edificator: *„În al optulea an din domnia Măriei Sale s-au săvârșit mănăstirea care au făcut Măria Sa în târgul Râmnicului, care din pajiște și din temelie o au zidit, împreună cu unchiul Măriei Sale, Mihail Cantacuzino vel spătar, însă monastire mare și cuvioasă, cu chilii de piatră și cetate împrejur, pentru că fiind și în loc ca acela de este în calea oștilor și mai mult a tătarilor. Drept aceia Măria Sa au pus nevoiță împreună cu unchiul Măriei Sale de o au făcut cu tărie (subl. n.) ca multora scăpare și apărare să fie, care cu milă întărind-o și cu toate cum se cade împodobind-o, la Sf. și Dumnezeasca mănăstire de la muntele Sinai o au închinat spre veșnică pomenire”*. Iată și textul pisaniei ce se află deasupra ușii de la intrare: *„Io Mihail Cantacuzino vel spătar, Această sfântă și dumnezească mănăstire, căreia hramul se prăznuește Adormirea Născătoarei de Dumnezeu și stăpânei noastre fecioarei Maria. Prea înălțatul și blagocestivul Domn Io Constantin B.B. (Basarab Brâncoveanu) voevod, mișcându-se din râvna și multă evlavie, care către sfântul de dumnezești*

*minuni arătător muntele Sinai, din temelie în locul acesta, unde mai înainte o mică biserică de lemn era și închinată aceluși sfânt munte Sinai, o au ridicat și o au înfrumusețat și o au înzestrat cu cele ce s-au crezut nouă, ctitor făcându-se. Începându-se a se lucra în anul Domnului Hristos 1691 și s-au isprăvit la leatul 1697. La cheltuiala facerii acestei sfinte mănăstiri și Mihail Cantacuzino spătar, ca și el ctitor se cheamă. Aceasta dar s-au făcut în slava și lauda numelui Domnului și vrednicului Dumnezeu și buna pomenire și iertarea păcatelor lor și a părinților lor, 7205 (1697)".* Textul pisaniei a fost transcris prima dată de către Chesarie Arnoteanu, egumenul mănăstirii Râmnic, text transmis la 29 iulie 1869 Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Pictura a fost executată de cunoscutul zugrav al epocii brâncovenești, Pârnu Mutu, care s-a făcut cunoscut ca pictor realist ce a dat interpretări proprii repertoriului iconoclastic și votiv tradițional. În nartex au fost zugrăviți Constantin Bâncoveanu și unchiul său, Mihail Cantacuzino vel spătar, soția acestuia, Marga, fiii lui C. Brâncoveanu – Matei, Radu, Ștefan, Constantin, fiicele Bălașa, Maria, Stanca, Ilinca, Safta și Ancuța (lipsește Smaranda) și mama lor, Maria. Alte chipuri prezintă pe Mihail, Safta, Păuna, Maria, Ancuța și Ilinca, copii lui M. Cantacuzino. Pe peretele de sud apar tatăl lui C. Brâncoveanu, Papa, fiul vornicului Preda Brâncoveanu, Stanca Cantacuzino, mama lui C. Brâncoveanu, bunicii acestuia Preda mare vornic și Păuna, Barbu, fratele lui C. Brâncoveanu și Matei Basarab. Pe peretele nordic au fost zugrăviți Șerban Cantacuzino, jupânița Ilinca și postelnicul Constantin Cantacuzino.

Ancadramentele de uși și ferestre și coloanele de susținere din piatră, sunt realizate cu minunate sculpturi și dantelării datorate meșterilor conduși de Lupu Sărățean. Lui îi aparține singura cariatidă din istoria artei feudale românești – stâlpul atlant din trapeza mănăstirii, cunoscut ca Samson călărind un leu. A fost mutat cu ocazia lucrărilor de amenajare a spațiilor mănăstirii pentru uzul unor instituții publice, în grădina orașului și apoi, la insistențele câtorva intelectuali îngrijorați de stricăciunile suferite, în lapidariul de la Mogoșoaia. Pe peretele sudic al bisericii este un ceas solar. Dar vremurile nu au fost prea blânde cu sfântul locaș, ochii sfinților fiind *scoși* de păgâni, iar pe pereți au apărut iscălituri ale soldaților ruși făcute la 1830, 1848, 1850, 1854.

Menționată în documente din 23 martie 1692, 26 noiembrie 1693, 23 noiembrie 1698, 20 iunie și 4 iulie 1700 (se specifică că a fost începută în al doilea an de domnie și terminată în ce de al optulea). Precizăm că un document din 12 februarie 1688 se referă la „*mănăstirea din Râmnic a dumisale Mihai <Cantacuzino> spătar*”, fiind vorba, după părerea noastră, de biserică zisă a grecilor căreia i-a făcut însemnate dani, biserică menționată și la 13 și 20 iunie 1690 când i s-a închinat schitul din Fundul Cocorăștilor.

A fost reparată între anii 1784-1793, reparată și zugrăvită în 1814. În noaptea de 5/6 mai 1868 o furtună puternică a distrus acoperișul bisericii și

celorlalte construcții ale mănăstirii, starețul Chesarie Arnoteanu preocupându-se apoi de efectuarea reparațiilor necesare. După secularizarea averilor mănăstirești se execută ample lucrări de reparații în 1871- octombrie 1872, sub conducerea arhitectului C. Rieter, în scopul de a se transforma unele din încăperile fostei mănăstiri pentru a fi puse la dispoziția unor instituții publice (judecătoria și poliția), în paralel efectuându-se lucrări de restaurare la biserică și alte construcții. S-a făcut o nouă turlă și s-a demolat calota din naos, de sub turlă, pentru mai multă lumină, iar în 1873 s-au efectuat reparații la chilii. În 1875, s-au executat lucrări la corpul principal al ansamblului (casa domnească, fostă egumenie), iar în 1900, ing. A. Vlad a întocmit planurile de amenajare a spațiului ocupat din 1874 de Școala primară nr. 1 de băieți – fosta sală „Samson”, numită astfel după celebra cariatidă ce susținea bolțile vechii trapeze. La subsol urma să se amenajeze arestul poliției, la parter birourile acestei instituții, iar la etaj judecătoria de ocol. În alte spații funcționau cazarma, grajdurile și remizele serviciului de pompieri. Deoarece în 1905 școala s-a mutat în localul propriu, spațiul a fost atribuit judecătoriei. În 1909 s-a încheiat un contract pentru repararea capitală a întregului ansamblu, astfel că în 1911 aici își desfășurau activitatea primăria, poliția, judecătoriile de ocol urban și rural, cât și o prăvălie care plătea chirie pentru spațiul ocupat. Clădirile au suferit degradări în anii ocupației (1916-1918), aici funcționând un lagăr de prizonieri, pagubele fiind evaluate la peste 90.000 lei. De aceea, la 1 iunie 1919, s-a încheiat un contract între primărie și antreprenorul Samuel Goldstein care trebuia să execute lucrări de reparații și amenajări la Ospelul Comunal (fosta mănăstire) cu următoarele dependențe: cazarma, grajdurile și remizele Serviciului de Pompieri, clădirile poliției, judecătoriilor, școlilor 1 și 3 de băieți, 1 și 2 de fete, cât și la biserica „Bagdat”, la Hala de Carne, Pește și Zarzavat, la Teatrul Comunal și cele două rezervoare de apă. Mai târziu, la insistențele repetate ale autorităților și la intervenția lui Nicolae Iorga, în 1926 și 1927 se alocă 160.000 lei, sumă ce urma să fie folosită pentru spălarea picturii bisericii. Din păcate nu mai exista turnul – clopotniță și nici turnurile ce flancau incinta, cu excepția celui de pe latura de sud unde era clopotnița. În afară de spațiile unde funcționau instituțiile amintite, restul erau într-o avansată stare de degradare.

Cutremurele din 9/10 noiembrie 1940 și 4 martie 1977 i-au provocat stricăciuni serioase. În 1952-1954 și apoi în 1963-1964, peste parterul construcției unde funcționa primăria s-a adăugat etajul, iar în 1968 s-au făcut demersuri pentru realizarea documentației de restaurare a ansamblului. Menționăm că până la acea dată, progresiv, o parte din instituțiile care funcționau aici au fost mutate, iar după ce tot spațiul a rămas liber s-a trecut la executarea lucrărilor de consolidare și restaurare în intenția de a se amenaja aici sălile de expoziție ale muzeului (înființat în 1960). Inițial s-a obținut suma

de 300.000 lei pentru consolidarea și repararea pridvorului bisericii unde, deasupra intrării, se află pisania brâncovenească. Alte fonduri s-au alocat în 1977, 1981-1984 și după 1990 urmărindu-se restaurarea acestui valoros ansamblu de arhitectură și artă medievală de stil brâncovenesc, pe bună dreptate catalogat de Alexandru Vlahuță ca *un adevărat muzeu* cu forme, motive și decorațiuni ce conferă particularitate și personalitate stilului specific epocii. Sfidând anii, acest monument ce rememorează trecute vremi este o prețioasă moștenire care astăzi, după restaurare, reprezintă cel mai valoros ansamblu medieval, pus deopotrivă la îndemâna cercetărilor și a publicului interesat să cunoască o veche ctitorie.

Referitor la **biserica „Sf. Dumitru – Bagdat”** aceasta, potrivit textului pisaniei originale păstrat pe unul din zidurile clopotniței care, în timp, a suferit doar unele modificări, a fost ridicată de la 10 septembrie 1707, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu de către Dumitrașcu căpitan Bagdat vel agă, în același timp și ispravnic al județului Slam Râmnic. Iată, spre edificare textul pisaniei inițiale: *„Această sfântă și dumnezească biserică unde se prăznuiește hramul sfântului și marelui mucenic Dimitrie, din temelia ei o au zidit și-i au făcut dumnealui Dumitrașco cp. (căpitan) Bagdad (corect, Bagdat) în zilele prealuminatului și înălțatului Domn Io Constantin BB voevod, pentru a lui și a părinților veșnică pomenire. Sep. 10, leat 7216.* A fost ridicată în apropierea reședinței familiei, în partea de miazăzi a orașului, unde erau concentrate locuințele boierilor vremii, în secolul al XIX-lea una din mahalalele așezării. Incinta era protejată de un zid gros de 70 cm cu firide unde se aprindeau lumânări și candelă. Clopotnița este zidită de ctitorul Dumitrașco Bagdat. Biserica a fost renovată de unul dintre urmași, Toma Bagdat, fiul adoptiv al marelui filantrop Alecu Bagdat (decedat la 31 martie 1844), în 1870-1871, moment în care se reface pisania inițială deoarece biserica a suferit transformări importante. Pe placa de marmură s-a trecut atunci data de 7261 în loc de 7216 pe care o indică pisania de pe zidul clopotniței, menționându-se clar că data a fost preluată după textul pisaniei din clopotniță, biserica *„prefăcându-se radicalmente”*. Sunt menționați drept ctitori Toma, soția sa, Maria cu fiul lor, Alexandru, părinții Alexandru (Alecu-n.n.) și Păuna. Trebuie precizat că poate și numele domnitorului a fost confundat, un Constantin domnind între anii 1753-1756 dar este vorba de Constantin Racoviță. Neplăcut este că eroarea a fost preluată și de către Grigore Dănescu în dicționarul său, și de către Octavian Moșescu în lucrările sale monografice, în anuarele Episcopiei apoi și de către alți cercetători ai trecutului așezării. Cert este că atunci când a ctitorit biserica **căpitanul** Dumitrașcu Bagdat (decedat în jurul anului 1735) era ispravnic al județului, dintr-un document din 13 iunie 1712, emis în cancelaria domnitorului Constantin Brâncoveanu, reieșind că acesta, împreună cu episcopul Buzăului, Ioasaf au fost împuterniciți să cerceteze



pricina lui Neagoe Bădeanu pentru o moșie cumpărată cu 22 ani înainte de către tatăl său, Barbu Bădeanu, unul din boierii însemnați ai Buzăului. De altfel, în testamentul din 1833, prin care lasă o avere însemnată pentru întreținerea bisericii și a spitalului din casele special construite pentru slujitorii bisericii și pentru îngrijirea bolnavilor, se precizează că „...în târgul Râmnicului din județul Slam Râmnic este **din vechi întemeiată de neamul meu biserica**”. Se menționează că „pe această biserică am preînnoit-o și am împodobit-o cu toate acelea câte se cuvin”. Precizează că a făcut toate acestea deoarece ajunsese „în prădăciune” (părăsită și devastată) ceea ce înseamnă că a fost o perioadă când nu a mai fost folosită. Menționăm că a fost o reparație capitală fără a se face modificări, acestea fiind făcute de către Toma Bagdat. Împrejurul bisericii a ridicat încăperi din zid atât pentru personalul deservent cât și pentru acordarea asistenței medicale pentru cei sărmani și neajutorați. Potrivit testamentului, Alecu Bagdat este și ctitorul schitului Recea cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”.

Alecu Bagdat (născut în anul 1782), fost mare medelnicer și apoi mare agă, fiul lui Ianache, locuia în 1829 în târgul Râmnicului fiind proprietarul a 1820 stânjeni de moșie în 6 trupuri, 25 pogoane vie, două prăvălii și o moară cu două roți la Râmnic, pe lângă exploatarea moșiilor ocupându-se și cu negoțul. Catagrafia din 1831 îl înregistrează cu un venit anual de 12.000 lei. În 1833, „cugetând și pururea îngrijindu-mă de mântuirea sufletului meu” a hotărât, ca după moartea sa și a soției sale, Păuna, sub administrarea fiului său adoptiv, Toma (născut în anul 1824, nepot de frate vitreg - decedat la 10 martie 1887), averea sa să fie în stăpânirea și spre folosul bisericii și spitalului, adică: „*ecareturi, moșii, vii și altele*”, după cum urmează: 600 stânjeni (2300 pogoane) din moșia Bărasca de lângă târgul Râmnicului, pentru arătură și fâneată, moșia Ezna (2200 pogoane) din plasa Grădiștea, județul Slam Râmnic; partea sa de 500 stânjeni din moșia Amara-Plăsoiu (2110 pogoane), cu satul, moștenire de la părinți; partea sa de 800 stânjeni din moșia Șeineasca-Săgeata (2700 pogoane) din județul Buzău, cu satul (restul îl deținea cumnata sa, Safta Săseanu); 659 stânjeni din moșia Blăjani (2400 pogoane), județul Buzău, cu satul (locuri de arătură și pădure); o moară cu 2 roți în târgul Râmnic cu 50 stânjeni teren împrejur (211 pogoane), moștenire de la părinți; un han în Râmnic cu brutărie și două prăvălii, 25 pogoane de vie cu crama și toate cele de trebuință, în dealul Toplicenilor. Parte însemnată din averea sa a fost lăsată și fiului adoptiv, Toma.

Întreaga avere se administra de Alecu și Păuna pe timpul vieții lor și apoi urma să treacă în stăpânirea bisericii, în administrarea starețului de la schitul Poiana Mărului sau a unui om al său, căruia urma să i se dea anual câte 600 lei din veniturile epitropiei. Administrarea se făcea împreună cu Toma Bagdat. Testatorul cerea ca biserica să aibă doi preoți, un diacon, doi cântăreți - psalți și

un eclesiastic, biserică să fie aprovizionată „după trebuință” cu lumânări, tămâie, untdelemn, făină de grâu și vinul necesar, odoare și veștminte, iar la ziua hramului să fie pomeniți ctitorii și să se facă praznic cu „mulțime de norod din starea de jos și săraci”.

Însumate, cele 5 moșii cumulau 11.719 pogoane teren arabil, fâneață și pădure, unele cu sate pe ele, în afară de restul bunurilor menționate. O evaluare la nivelul anului 1938 a valorii acestor proprietăți însumează 144.152.000 lei în administrarea starețului schitului Poiana Mărului, și economului bisericii, sub supravegherea lui Toma Bagdat. Reamintim că din testament reiese că Alecu Bagdat a reparat biserica, fără a face modificări, a înzestrat-o cu odoare și veștminte și a zidit de jur împrejur locuințele necesare personalului deservent.

În 1842, Alecu Bagdat face un al doilea testament în favoarea fiului său, Toma, fără a se atinge de averea bisericii, cu un codicil în 1844 prin care întărește pe primele două și hotărăște ca moșia Bărasca să aparțină soției sale, Păuna pe timpul vieții, urmând apoi să revină bisericii. Se cerea soției și fiului să aibă grijă cu toată dragostea de biserică și de spital. De asemenea, s-a arătat nemulțumit și mâhnit că starețul de la Poiana Mărului nu și-a luat în grijă administrarea averii bisericii și spitalului, de aceea, a făcut el acest lucru până la moartea sa, la 31 martie 1844. După ce a decedat și Păuna Bagdat, Toma a rămas unicul moștenitor, operând primul abuz – și-a oprit pentru el moșia Bărasca. Totuși s-a apucat cu o râvnă deosebită să execute celelalte dorințe testamentare, astfel că biserica a fost refăcută și zugrăvită din nou de Gh. Tattarescu. Candelerele și toate celelalte odoare din argint au fost comandate la un atelier din Rusia, astfel că despre realizarea sa s-a spus că „*este o capodoperă de frumoasă măiestrie, formând o podobă a urbei noastre*”. Lucrările de reconstrucție a bisericii și spitalului s-au realizat în 1870-1871. Biserica a fost lungită cu 7 m. iar zidurile înălțate și prin adăugarea absidelor a devenit în formă de cruce (anterior era în formă de corabie, lungă de 12 m și lată de 7 m, cu o singură turlă). S-au adăugat turlele existente, care a fost modificată, alte două mai mici, dușumeaua a fost înlocuită cu mozaic și s-a înălțat Sf. Altar cu două trepte. Catapeteasma a fost schimbată, înlocuindu-se toate icoanele, odoarele și veștmintele. La clopotniță s-a refăcut numai turla. Târnosirea s-a făcut de către episcopul Dionisie Romano, totodată, adăugându-i-se hramul Sf. Apostol Toma și Nașterea Maicii Domnului. Într-o încăpere aparte din partea dreaptă, este pomelnicul cu numele ctitorilor, soț și soție; Dumitrașco și Arghira, Ion și Smaranda, **Alexandru** (Alec) și **Profira-Păuna**, Naedin și Ecaterina, Naum și Elena, Toma și Safta, Constantin și Efrosina, Neagu și Tița, Nicolae și Maria, Manole și Elena, Șerban și Safta, Galactim și Zoe, Gheorghe și Elena, Manole și Zenovia, **Toma** (la acea dată era divorțat de prima soție, iar cea de a doua trăia). În pronaos, în partea dreaptă, este mormântul lui Alecu Bagdat (1844 martie 31, 63 ani): „*Aici odihnește Alecu*

*Bagdat/ Ci prin fapte bune/Trăind s-a însemnat/El lăcașuri sfinte în oraș clădi/cu fontâni, cișmele/Îl înavuți...* sculptor fiind Barbici. În pronaos sunt pictați Toma Bagdat cu mama sa, Păuna și soția lui Toma cu fiul lor, Alexandru. Catapetasma ca și întreaga biserică au fost pictate de Gh. Tattarescu.

Ca epitrop al averii a rămas fiul său, Alexandru, din prima căsătorie dar, prevăzător, a făcut un codicil la testamentul său cu dispoziții precise pentru copiii săi, Alexandru, Nicolae și Sofia (ultimii doi, minori), menționându-se ca în cazul în care aceștia nu vor respecta testamentul lui Alecu Bagdat, averea testată să fie preluată de primărie. Se menționa că pentru copiii săi „*am lăsat deosebit pe cât am socotit și imobile și bani pentru întreținerea lor*”. Ca administrator al averii, primăria avea obligația să asigure funcționarea bisericii și spitalului „*fiind obligată a le face întotdeauna îmbunătățiri... pentru binele și interesul societății râmnicene*”. Testamentul lui Toma Bagdat a fost ascuns sau distrus de moștenitori, dar s-a găsit exemplarul păstrat în arhiva bisericii, astfel că primăria a cerut socoteală moștenitorilor care vânduseră o parte din terenuri iar veniturile le-au păstrat pentru ei. Primarul I.C. Zamfirescu a fost nevoit să solicite ajutorul justiției, în mai multe procese cu moștenitorii. S-a ajuns la o înțelegere concretizată printr-un act de tranzacție, într-o primă formă semnat de primarul I. C. Zamfirescu și apoi definitivată și autenticată la 4 martie 1895 cu primarul Vasile Cristoforeanu. Primăria primea în administrare doar moșiile Amara-Plăsoiul din județul Râmnicu Sărat și Blăjani din județul Buzău (în total 4510 pogoane), cu pădurile, acareturile și toate îmbunătățirile. Se preciza că deoarece pădurea de pe moșia Blăjani era deja concesionată spre exploatare, veniturile îi reveneau, iar primăria trebuia să respecte aceste contracte de concesiune până la data expirării lor. Și moșiile erau arendate, venitul de 30.000 lei revenind primăriei pentru întreținerea bisericii și spitalului. Se mai stipula ca aceste donații să poarte numele „*pentru totdeauna*” de „*Fundația Bagdat*”. A intrat în vigoare în 1896, după autentificare. Moștenitorii au rămas cu restul de 7410 pogoane și toate celelalte bunuri menționate în testament.

Primăria și-a respectat obligațiile, în timpul primarului dr. Doboreanu înregistrându-se chiar un excedent bugetar de 75.000 lei. Primarul I. Iamandi a făcut o inginerie financiară și a contopit bugetul spitalului, până atunci aparte, cu cel al primăriei astfel că în scurt timp nu s-a mai știut nimic de excedentul amintit. Conform decretului lege de expropriere din 1918, la 13 februarie 1919 s-au expropriat 837 ha teren arabil, 160 ha islaz și 160 ha din Balta Amara, obținându-se titluri de rentă în valoare de 770.000 lei. Din moșia Blăjani s-au expropriat 329 ha și 584 mp (titluri de rentă în valoare de 454.350 lei), rente depuse la Casa de Depuneri și Consemnațiuni. Primăria a rămas cu 200 ha din prima moșie, 32 ha, grădini de zarzavat, plantație, mărcini și cătină situate în cotul Buzăului, comuna Căineni, arendat ca islaz Obștii „*Plugarul*” din satul

Plăsoiu cu 50.000 lei anual (contract început în 1919). Parte din pădurile de pe moșia Blăjani numite, Vârful Mare, Degaciul, Baba Maria, vândute, în prima tranșă de 85 ha. cu 20.000 lei și viile Corneasca, (75 ha) cu 592.240 lei, sumele respective fiind depuse de primarul Aristide Hartular la Casa de Depuneri și Consemnațiuni București ca fond inalienabil. Împreună cu sumele din rentele de expropriere și veniturile din suprafețele rămase după expropriere, totalizau 3.446.590 lei.

În 1924, cu fonduri de la primărie s-a reparat exteriorul și acoperișul, iar în 1937 s-au efectuat reparații la interior.

Dintre slujitorii bisericii documentele rețin pe Manea preotul (1760-1820), Gheorghe Dicescu, preot și grămatic (1818-1872), Manea, fiul popii Zainea, Dobre, fiul lui Crăciun, preotul Panaite Crăciunescu (1853-1893), preotul Ștefan zis și Șerban Dicescu (1867-1921), Gheorghe Țârulescu (1921-1938) și Dumitru Georgescu (din 1935).

Biserica cu hramul „Sfinții Împărați” a fostei **mănăstiri Băbeni**, singurul monument care se mai păstrează din întreg ansamblul monastic, a fost ctitorită de Negoită Dedulescu. Un document din 1670 pomenește pe logofătul Negoită, soțul Predei, fiica marelui vornic Stroe Leurdeanu. Negoită era vărul lui Radu Dedulescu și al spătăresei Maria. La 28 martie 1682, egumenul mănăstirii, arhimandritul Nectarie, împreună cu Matei Bagdat și căpitanul Negoită Dedulescu au cumpărat o ocină la Drăghiești, sat atestat documentar la 1593. Mănăstirea este menționată și în documente din 7 iunie 1797, 1698-1699, 7 octombrie 1706. Deținea o moară cu un venit anual de 800 lei. A fost reparată în sec. XIX și XX.

Arheologul medievist Emil Lupu a emis ipoteza că biserica lui Negoită ar suprapune alta mai veche, actuala ctitorie diferind de construcția din secolul al XVII-lea. Se formulează concluzia că este cea mai frumoasă realizare arhitecturală din timpul domniei lui Matei Basarab, cu decorațiuni specifice artei brâncovenești ceea ce presupune o refacere a primei biserici cu ajutorul lui Mihail Cantacuzino și a soției sale, Maria Dedulescu. Pictura datează din 1703 și a fost executată de Iachim zugravul cu cheltuiala lui Ioniță Deduleșteanu și ajutorul arhimandritului Nectarie, pridvorul, adăugat la puțin timp după ce s-a terminat construcția bisericii, fiind pictat în 1718. Tâmpla din lemn este decorată cu traforuri împodobite cu sculpturi în formă de viță de vie și struguri.

Deteriorările cauzate de cutremurul din 1802 au impus executarea de reparații la chilii și acoperiș, realizate în 1829 de către egumenul Dositei. Alte reparații se fac după 1864, atât la biserică cât și la celelalte construcții și amenajări. Deoarece în 1890 biserica a fost lovită de un fulger, se fac alte reparații, intervenții serioase executându-se în 1942 ca urmare a pagubelor

datorate cutremurului din 9/10 noiembrie 1940 – consolidarea zidurilor și înlocuirea acoperișului.

Materialul arheologic recoltat a fost determinat ca aparținând culturii Sântana de Mureș – Cerneahov, elemente de locuire post-romană și alte materiale ce ar putea aparține unor construcții medievale dispărute.

Din fostul **schit cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh” de la Dediulești**, comuna Topliceni, unde s-au efectuat cercetări arheologice în lunile octombrie – decembrie 2000, de către Emil Lupu, se mai păstrează doar biserica. Pisania din 1834 indică ca ani de construcție 1619 – 1620, ctitor fiind Dedu Deducu (Dediul postelnic din Gura Babei). *„Și după vreme s-au dărâmat. Apoi aceasta cum se vede este zidită de răposatul arhimandrit Iacob”*, glăsuiește pisania. Biserica a funcționat multă vreme ca fortăreață de apărare, aici adăpostindu-se familia ctitorului cu întreaga agoniseală. Potrivit tradiției, o scară secretă ducea în turla bisericii, locul de unde se observa orice mișcare în împrejurimi, iar printr-un tunel se ajungea în pădurea din apropiere.

Actuala tâmplă datează din 1853 și a fost pictată de Eroftei zugravul. Închinat mănăstirii Cațichi din Ianina (Epir – Grecia), schitul a fost înzestrat de către ctitor cu moșii, sate, mori de apă și robi țigani. Emil Lupu emite ipoteza existenței în apropiere a unei reședințe a familiei Dedulescu, iar biserica s-ar putea să fie mai veche deoarece s-au găsit urmele unei alte construcții. Nu este exclus să fi avut și o fortificație exterioară ce proteja chiliile. Turnul clopotniță a fost ridicat în 1834 de către Stratonie Deduleșteanu, pe ruinele unei biserici mai vechi. În 1792, Talasii zugrav a pictat 4 icoane pentru biserică, pictura interioară fiind executată în 1813 de către Eroftei zugravul. Ușile împărătești au fost sculptate în 1898. Biserica este deteriorată la cutremurul din 1802, fiind refăcută în 1813 – zidăria și pictura. Alte intervenții se fac la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Mănăstirea își încetează activitatea după secularizarea averilor mănăstirești (1863), în 1867 fostele chilii fiind amenajate pentru a funcționa școala, în activitate până în 1918, după care construcțiile sunt demolate.

Cercetările au relevat un nivel de locuire umană preistorică.

În martie 2000 și aprilie 2001, arheologul Emil Lupu a efectuat cercetări și la **biserica parohială de la Drăghiești** cu hramul „Sfântul Nicolae” și „Adormirea Maicii Domnului”, inițial biserică de curte boierească. A fost construită în 1747 de Maria vistiereasa, soția răposatului mare ban Ion Dedulescu și fiul acesteia, Nicolae, fost ceauș de aprozi; zugrăvită (pictură cu foiță de aur) în 1761 de Barbu zugrav și popa Stoica zugrav.

A fost reparată de Iordache și Pavel Dedulescu în 1828, dată la care se adaugă tâmpla și contraforturile. În 1861 a fost învelită cu șindrilă de către Ilinca Lahovari, fiica lui Iordache Dedulescu, în 1892 s-a pus dușumea din scândură, în 1930 s-a refăcut turla și s-au consolidat bolțile, iar în 1961 s-a

învelit din nou, au fost ridicate contraforturile de la pridvor și s-au refăcut tencuielile exterioare.

S-a stabilit că biserica a fost ridicată pe locul unei alte construcții dispărute. Este demolată după ce a fost distrusă de un incendiu, ridicată alta dar și aceasta a fost distrusă, ceea ce a impus ridicarea, în 1747, a actualei biserici care a preluat și hramul celei vechi. Alte intervenții se fac după cutremurele din 1802 și 1828, când i se adaugă contraforturile și se realizează tâmpla. În timpul săpăturilor s-au recoltat fragmente ceramice datând din secolele XVIII-XIX și elemente de construcții ce pot fi atribuite unei reședințe, probabil a familiei Dedulescu. În 1923 se semnalează *Ruinele de la Domirești*, ctitoria lui Dragomir, fiul lui Grama și a soției sale Stanca.

### Abstract

#### Historical and architectural monuments of the former Râmnicu Sărat county

Among the numerous sights of the city and the former county Râmnicu Sărat, the ones that stand out are the Administrative Palace (1895-1898), the former convent founded by Brâncoveanu (1891-1897), in which the Municipal Museum operates, the former prison where leading figures of interwar Romanian politics and culture suffered, the former Secondary School „Vasile Boerescu”, the churches in Râmnic, the church of the former Băbeni monastery, the former monastery in Dediulești and the church in Drăghești. (translation Alina-Simina Neșu)